

Bohater tragiczny – paradoksy powojennej historii Polski – 16 listopada 2010

„Akcja na Kutscherę”, reż. W. Borowik, film dok. z 1958
GENERAL NIL, reż. Ryszard Bugajski, prod. 2009 [120 min.]

Historia, którą pokazuje w filmie Ryszard Bugajski to próba rekonstrukcji ostatnich lat życia legendarnego dowódcy Kedywu Armii Krajowej, gen. Augusta Emila Fieldorfa „Nila”. Film stanowi swoiste dopełnienie trylogii zapoczątkowanej „Przesłuchaniem” i rozwiniętej w „Śmierci rotmistrza Pileckiego”. Opowieść rozpoczyna się w momencie powrotu Fieldorfa z łagru, gdzie trafił po aresztowaniu przez NKWD w 1945 r. Obrazowi towarzyszą retrospekcje z okresu okupacji i konspiracyjnej działalności, szczególnie wrażenie robi rekonstrukcja zamachu na „kata Warszawy”, gen. SS Franza Kutscherę. Gdy w 1947 r. Fieldorf wraca do kraju, z bohatera staje się ofiarą. Generał – upokorzony i kuszony – to człowiek niezłomny, ale dzięki świetnej kreacji Olgierda Łukaszewicza i wielu przejmującym scenom, nie wolny od wahań. Film ukazuje postać, która nie poszła na kompromis z władzą komunistyczną i zapłaciła za to najwyższą cenę. Nie Fieldorf jest tu jednak najważniejszy – jest przecież symbolem całego pokolenia akowców, które w nowej Polsce stało się wrogiem numer jeden. Bugajski jeszcze raz udowodnił, że jak mało kto potrafi opowiadać o najbardziej tragicznym okresie powojennej historii Polski. Szacunek budzi staranna realizacja, dbałość o każdy szczegół oraz doskonała gra aktorska.

Film nagrodzony na MFF w Alatri, Houston i Tiburon.

Występują: Olgierd Łukaszewicz, Alicja Jachiewicz, Maciej Kozłowski, Jacek Rozenek, Katarzyna Herman.

Miłość w realiach państwa totalitarnego (w czasach reżimu) – 14 grudnia 2010

Polska Kronika Filmowa z 1961

MAŁA MOSKWA, reż. Waldemar Krzystek, prod. 2008 [110 min.]

Film ukazuje przejmującą historię zakazanej miłości, w czasach, w których nawet o życiu intymnym decydowała polityka. Przenosi nas do świata, w którym w jednym mieście, oddzieleni murami i zakazami żyli Rosjanie i Polacy, którzy mimo strachu kochali, cierpieli i mieli swoje marzenia. Wszyscy są w tym mieście zakładnikami politycznej sytuacji, w którym trwał swoisty stan zawieszenia pomiędzy przemocą a pokojem, zniewoleniem a przyzwoleniem. W „Małej Moskwie” miłość jest więc raną. Cieleśna, zmysłowa, destrukcyjna, i kończy się dramatem.

Film Waldemara Krzystka to rasowy, sprawnie zrealizowany melodramat w interesujących historycznych dekoracjach. Główna część akcji dzieje się w 1968 r. w Legnicy, zwanej „Małą Moskwą”, ze względu na stacjonowanie tam największego garnizonu wojsk radzieckich w tej części Europy. Rozegra się tam płomienny romans pięknej żony rosyjskiego oficera Wiery, zafascynowanej polską poezją i muzyką oraz polskiego oficera i muzyka Michała. Historia wielkiej miłości pokazana jest na tle niespokojnej epoki – za chwilę wojska Układu Warszawskiego wkroczą do Czechosłowacji – z jej niepokojami, duszną atmosferą i powszechną niepewnością.

Film nagrodzony na FFFF w Gdyni oraz MFF w Moskwie.

Występują: Svetlana Khodchenkova, Lesław Żurek, Dimitrij Uljanom, Andrzej Grabowski.

Czy pojedynczy człowiek może zmienić bieg historii? – 25 stycznia 2011

Polska Kronika Filmowa z 1980

STRAJK, reż. Volker Schlöndorff, prod. 2006, [105 min.]

Film reżysera m.in. „Blaszanego bębenka”, ekranizacji powieści Güntera Grassa.

W 1980 r. niemiecki tygodnik „Der Spiegel” na głównej stronie umieścił opis wydarzeń z Polski. Zdjęcie ilustrujące artykuł, na którym znajduje się kobieta mówiąca do tłumu stoczniowców, opatrzone podpisem: „Kobieta na samochodzie z głośnikami”. To była Anna Walentynowicz, ale jej nazwisko nie pojawiło się w gazecie. To ona – spawaczka i operatorka dźwigu w stoczni im. Lenina w Gdańsku – stała się jedną z ikon „Solidarności”, której zwolnienie z pracy dało początek wydarzeniom Sierpnia ‘80. Jak wspominał reżyser: „Wydarzenia, które doprowadziły do upadku muru berlińskiego, miały swój początek w gdańskiej stoczni”.

Schlöndorff stara pokazać się poprzez jej historię proces dojrzewania robotników do roli aktywnie działającej siły, zdolnej odegrać decydującą rolę w wielkiej przemianie politycznej. Jest więc najpierw młodą kobietą o ostrym temperamencie, nie umiejącą milczeć, kiedy dzieje się coś złego. Przełomową rolę odegrały w jej życiu dramatyczne wydarzenia Grudnia ‘70. Działa początkowo w ramach systemu, w którym żyje, zostając nawet przodowniczką pracy. Kiedy w Sierpniu ‘80 wybuchnie strajk, będzie już świadomą działaczką nielegalnych Wolnych Związków Zawodowych. „Strajk” potrafi wzruszyć. Jest to zasługa przede wszystkim archiwalnych zdjęć wmontowanych w fikcyjne kadry, muzyki Jeana-Michela Jarre’a oraz faktu, iż ktoś z zewnątrz spróbował zmierzyć się z naszą najnowszą historią.

Występują: Katharina Thalbach, Andrzej Chyra, Dominique Horowitz, Andrzej Grabowski, Wojciech Pszoniak.

„Ja walczę ze złem, nie z jego ofiarami”. Jednostka wobec dyktatury – 1 marca 2011

Polska Kronika Filmowa z 1990

POPIELUSZKO. WOLNOŚĆ JEST W NAS, reż. Rafał Wierzyński, prod. 2009 [145 min.]

Film jest opowieścią o człowieku, który ze skromnego chłopaka z podlaskiej wsi stał się duchowym przewodnikiem swojego pokolenia oraz symbolem wolności i odwagi. Ukazuje życie księdza Popieluszki od lat dzieciństwa, poprzez okres kształtowania się jego powołania w wojsku, proces narodzin jego legendy w czasie stanu wojennego, aż po bestialski mord i gromadzący blisko pół miliona ludzi pogrzeb. Próbuje zrozumieć, jak dzięki swej wyjątkowej duchowej sile połączonej z ciepłem i poczuciem humoru, zyskał wielki autorytet oraz powszechną sympatię. Reżyser nie robi jednak ze swojego bohatera postaci pomnikowej. Traktuje go z sympatią, ale jak człowieka z krwi i kości. Adamowi Woronowiczowi udało się stworzyć kreację, w której księdza Jerzego nie gra, ale nim jest.

Losy bohatera przedstawione są na tle kluczowych wydarzeń lat 80. Odtworzono m.in. strajki Sierpnia ‘80 oraz manifestacje opozycyjne brutalnie tłumione przez władze PRL. Reżyserowi udało się dokonać rzeczy ważnej – zrobić rzetelny film historyczny, który mimo tak niewielkiego dystansu od tamtych wydarzeń jest wolny od uproszczeń i dzisiejszej perspektywy politycznej. Nakręcony był w czternastu polskich miastach, z siedmioma tysiącami aktorów i statystów. Filmowa Warszawa wygląda jak sprzed dwudziestu pięciu lat. Dobrym posunięciem było też wykorzystanie zdjęć archiwalnych, które czynią film jeszcze prawdziwszym.

Występują: Adam Woronowicz, Zbigniew Zamachowski, Radosław Pazura, Władysław Kowalski, Krzysztof Kolberger.

Rozrachunek z komunistyczną przeszłością – 5 kwietnia 2011

Polska Kronika Filmowa z 1989

RYSA, reż. Michał Rosa, prod. 2008 [85 min.]

Poruszająca psychodrama rodzinna, nawiązująca klimatem do filmów Ingmara Bergmana. Joanna i Jan są kochającym się małżeństwem. Nie zawsze między nimi było dobrze, ale będąc dla siebie wsparciem wytrwali we wzajemnym szacunku. I nagle pojawia się cień – zdarzenie mające swe źródła przed laty – rysa. Grzech pierworodny, który uderza w ich związek, osłabia go i niszczy. Pewnego dnia Joanna dostaje od „życzliwego nieznajomego” informacje o rzekomej podłości, której dopuścił się w przeszłości jej mąż: podejrzenie o rozpoczętą jeszcze w latach 50. współpracę Jana z bezpieką i donoszenie na ojca Joanny, więzionego z powodów politycznych. Od tego momentu obserwujemy powolny rozpad miłości i proces załamywania się wieloletniego zaufania: niszczący, długotrwały, bolesny. Film wpisuje się w jeden z najgorętszych sporów ostatnich lat – o lustrację. Nie jest to jednak film polityczny. Reżyser bardziej obserwuje ludzi, niż mechanizmy. Opowiada historię, bo chce zrozumieć, a nie osądzić. Z ogromną wrażliwością pokazuje, że każda historia ma indywidualny charakter, w każdej trzeba szukać prawdy na nowo. I każdy musi się z własną historią zmierzyć sam. I ten, kto wyparł z pamięci swoją przeszłość, i ten, kto po latach konfrontuje się ze świadomością czynów najbliższych mu ludzi. W filmie wyraźny jest dylemat: jak ważyć ludzką odpowiedzialność i czy człowiek może odkupić swoje winy?

Film nagrodzony na FPF w Gdyni oraz MFF w Cottbus, Erewaniu i Batumi.

Występują: Jadwiga Jankowska-Cieślak, Krzysztof Stroiński, Ryszard Filipiński, Kinga Preis.

Źródło: T. Lubelski, *Historia kina polskiego. Twórcy, filmy, konteksty*, Katowice 2009; www.filmpolski.pl, materiały dystrybutorów filmowych.